

Afirmarea conștiinței naționale în Transilvania la sfârșitul secolului XVIII

În anul 1762 structura demografică a Principatului Transilvaniei era compusă din 66,46% români, 21,62% maghiari, 11,72% sași și alții. Precum rezultă din aceste procente comparative majoritatea absolută a populației era formată din români.

Un recensământ din anul 1767 enumără următoarele categorii sociale: magnați, cu 262 familii; nobili de rând, 25947 familii (primipili secui, boieri români din Țara Făgărașului și alții); sași liberi, 18364 familii; unguri liberi, 5533 familii; secui liberi 7866 familii; români liberi 14678 familii; orășeni 11865 familii. Pătura cea mai largă a populației era constituită din 107945 de iobagi – în mare parte români – și 45495 familii de jeleri.

Trecând peste aceste realități demografice, etnice și sociale, dispozițiile codurilor de legi “*Approbatæ constitutiones*” (1653) și “*Compilatae Constitutiones*” (1669), temelii juridice ale feudalismului ardelean cuprindeau pentru români dispoziții discriminatorii, asigurând în schimb “națiunilor” (nobili maghiari, sași și secui) și religiilor (catolică, reformată, luterană și unitară) privilegiate prerogative ca și puterea politică în stat; ele excludeau astfel de la viața publică sau politică pe românii din Transilvania, care formau majoritatea absolută a populației. Dieta, organ nobiliar, era formată numai din cele trei națiuni privilegiate.

“În Transilvania – remarcă D.Prodan – distincțiile, diferențierile sociale sunt mereu dublate cu distincțiile, diferențierile dintre popoare. Procesul de evoluție socială se înțelege și ca proces de evoluție națională”. Constatarea aceasta este ilustrată prin evoluția noțiunii de națiune română, precum și prin interferența aspectelor sociale și naționale cu ocazia înființării graniței militare în Transilvania.

Dar pe lângă diferențierea din punct de vedere social, românii se deosebesc de națiunile privilegiate și etnic, ca origine, limbă, obiceiuri, credințe, folclor și port; sunt legați prin fire multiple și trainice de frații lor de dincolo de crestele Carpaților. Toate aceste elemente distinctive sunt suportul unei conștiințe de “neam românesc”, prezentă “în devenire istorică, care cu timpul își va face tot mai mult loc în conștiința românească, ca până la urmă, în secolul al XVI-lea, Mihai și fapta lui să devină chiar simbolul activ al unității naționale.”

Pentru a îndigui acest curent de afirmare națională cercurile vieneze inițiază din motive politice, unirea românilor cu biserica catolică, unire concepută ca un instrument de dominare mai eficace a Transilvaniei. Promițându-se preoțimii române nevoiașe egalitate în drepturi cu preoții catolici și biserici ortodoxe “tolerate” drepturi egale cu ale confesiunilor “recepte”, Curtea imperială socotea succesul asigurat, mai ales cerându-li-se doar românilor recunoașterea autorității papei. Problema unirii, adusă în discuție mai întâi la sinodul din Alba Iulia de la 1697 de către mitropolitul Teofil, a fost primită la 7 octombrie 1698. La această dietă actul de unire a fost semnat de 38 de protopopi și întărit printr-o diplomă leopoldină în 1699.

Unirea nu se putut propaga însă după așteptările inițiatorilor deoarece se opunea nobilii are pierdeau brațe de muncă; dar se împotriva mai ales poporul român cu deosebire cel din părțile Brașovului, Făgărașului, Hunedoarei. În această situație, a urmat în anul 1701, o nouă diplomă imperială, prin care s-au extins beneficiile unirii nu numai asupra preoților ci și asupra mirenilor trecuți la unire, ridicându-i din starea de iobăgie la cea de oameni liberi. Diploma, de importanță deosebită nu numai

religioase ci în mar măsură socială și politică nu s-a aplicat însă niciodată din cauza împotrivirii celor “trei națiuni” privilegiate.

S-au produs de aceea puternice agitații, care vor pune într-o situație foarte critică, însăși stăpânirea habsburgică în Transilvania. În lupta această dusă de episcopul Inocențiu Micu se profilează tot mai pregnant postulate sociale și naționale, suprapunându-se celor religioase. Cu petiții și memorii vrahnicul vlădică, primul care a înțeles mișcarea românească națională a asaltat timp de 16 ani (1728 – 1744), dieta și curtea vieneză. El pretinde ca românii să fie egal îndreptățiți cu celelalte “națiuni” ale Transilvaniei, să fie reprezentați în dietă, în guvern să obțină funcții, să fie ștearsă iobăgia în scaunele săsești și să se acorde iobagilor dreptul de liberă strămutare, de a frecventa școlile, de a învăța meșteșuguri. Se cerea, cu alte cuvinte ștergerea inegalității sociale și naționale la care erau condamnați românii din Transilvania. El revendică de asemenea, regimentele separate ale națiunilor pe care le oferea pentru cazul în care vor fi satisfăcute revendicările poporului său, precum și existența ofițerilor români.

Micu aducea ca argument ponderea națională a românilor în Transilvania, sarcinile purtate de ei precum și drepturile lor istorice. Pretinseră drepturi dobândite de “națiunile politice”, el le opune cele amintite mai sus. Dreptului câștigat prin puterea armelor îi opune vechimea și continuitatea poporului român pe acest pământ: dreptul priorității. Pusă astfel problema, națiunea română nu mai apare câtuși de puțin “inferioară”, nici cantitativ, nici calitativ, celorlalte “națiuni”.

În anul 1744 Inocențiu Micu își sintetizează aceste alimente într-un *Supplex Libellus*, prezentat împărătesei Maria Tereza.

Caracterul național al luptei lui rezultă din dârzenie cu care apără cauza “națiunii române”. El folosește în acest scop un limbaj cu pregnante valențe naționale. Astfel în anul 1761 într-un memoriu al țaranilor înaintat congregației nobiliare din Deva se afirmă că locuitorii de baștină ai Transilvaniei sunt rămășițele dacilor.

Noțiunea medievală de “națiune” capătă acum o semnificație nouă dovedind că procesul formării națiunii moderne se apropie de finalitatea lui. Conștiința de neam se transformă în conștiință națională.

Războiul de 7 ani cu Prusia (1756-1763) obligă pe austrieci să-și deplaseze forțele militare în Silezia, iar lipsa armatei în Transilvania favorizează extinderea frământărilor. Decretul de “toleranță” al împărătesei nu temperează spiritele agitate ci dă un nou imbold luptei poporului român ridicat în anul 1759 sub conducerea călugărului Sofronie din Cioara.

Curtea din Viena înștiințată de izbucnirea răscoalei, ordonă arestare conducătorilor și înăbușirea ei cu forța armată. Ordinele nu pot fi însă îndeplinite deoarece mișcarea se întinsese deja asupra unui teritoriu prea vast. Maria Tereza este astfel silită să instituie o comisie de anchetă care să examineze doleanțele românilor. Între timp valul revoluționar a cuprins văile Mureșului, Târnavelor, “pământului Crăiesc” și ținutul Făgărașului. Emisari și scrisori ale lui Sofronie se răspândesc până în părțile Sătmarului și Maramureșului. Cu toate aceste succese Sofronie îndeamnă poporul să se rețină de la tulburări, să nu refuze darea și slujbele nici ale împărătesei și nici ale domnilor de pământ. Dar valul revendicărilor sociale ale țărănimii nu a putut fi stăvilit, autorităților locale lipsindu-le forța represivă.

Situația critică impune autoritățile măsuri urgente. Conferința ministerială din 12 martie 1761 încredințează generalului Nikolaus Adolf baron de Buccow, noul comandant al forțelor militare din Transilvanie, “pacificarea” românilor. La 5 aprilie 1761 generalul sosește la Sibiu cu forța necesară pentru acțiunile brutale de reprimare. Aici el îl primește la 1 mai pe Sofronie.

Începe acțiunea de dezmembrare a bisericilor. Buccow decide arbitrar și execută hotărârile cu brutalitate. Distruge mai multe din mănăstirile și schiturile din valea Oltului, pe care le socotea cuiburi de agitație și de rezistență. El nu-l mai găsește pe “instigator”, care se refugiase la Argeș. Însă situația devine și mai critică decât în timpul acțiunii lui Sofronie în munții Apuseni. Aceasta o recunoaște și generalul

Buccow: “Românii, sătui de a mai fi credincioșii unirii, pe care cei mai mulți spun că nu au îmbrățișat-o nicicând și nici nu o recunosc, sau dedat la excese ce se apropie de revoltă, dar au continuat să-și facă slujbele și să-și plătească darea.” Dar acum poporul refuză robotele, pornind pe drumul ce va duce la răscoala lui Horea.

În cadrul acestor frământări din anul 1761, fiind confruntat cu dificultăți tot mai mari, generalul Buccow concepe ca un mijloc de diversiune înființarea graniței militare ardelene.